

Oponentský posudek diplomové práce
Hany Chroustové:
Kázání znamená mluvit s posluchačem o jeho životě: Ernst Lange
v homiletické diskusi

Pro volbu tématu uvádí autorka v zásadě dva důvody: Lange patří k výrazným představitelům generace, která v 60. a 70. letech hledá nové impulsy, jak církev přiblížit dnešnímu člověku, a druhým důvodem je prezentace především Langeho homiletického konceptu v českém prostředí (str. 2). Logicky proto zvolila tři kroky, které tomuto cíli dobře poslouží.

V prvním celku je představem E.Lange v rámci osobní biografie i dobového kontextu, které hrají pro jeho teologickou koncepci významnou roli. Ukazuje jeho počáteční práci mezi mládeží (zde autorka mohla zmínit, že interpretace Desatera pro mladou generaci byla velmi příznivě recenzována J.Čapkem v KR XXXII [1965], č.8), zkušenost z USA a ekumenické práce, která jej vede k zájmu o otázky misie, vzdělávání a v navázání na D.Bonhoeffera k tématu strukturální proměny pod heslem „církev pro druhé“. Tyto podněty ústí do projektu „Ladenkirche“, která, jak Chroustová vystihuje, je realizací Langeho ústřední myšlenky „komunikace evangelia“.

Ve druhém, ústředním celku je představena Langeho homiletická metoda. Diplomandka velmi poctivě, výstižně a pokud možno stručně referuje o pojetí kázání i metodě jeho tvorby. V tom je, má za to, Lange novátorský: nejde jen o (dogmatické) pojetí kázání, součástí „komunikace evangelia“ je již příprava a zasazení do celku života sboru. Proto je věnována pozornost jak eklesiálním prvkům (rozhovor s posluchačem), tak metodice tvorby. Jedním z produktů jsou dialogicky pěstované kazatelské meditace s názvem „Predigtstudien“. Dalším důležitým termínem v souhrě jednotlivých kroků přípravy kázání je nepochybně „homiletická situace“.

Autorka se ve své práci kloní dosti jednoznačně k tomu, že E.Lange se pokouší především odpoutat od dialektické teologie K.Bartha, dokonce chce zdůraznit až téměř protikladnost těchto pozicí (např. str. 25n). Zde se naskýtá ovšem komplikovaný problém, zda nejde spíše o reakci na jakési „barthiánství“, které zůstalo strnule kdesi u pojetí kázání raného Bartha (a kdo ví!) a nevzalo v potaz jeho další vývoj. Nebylo cílem diplomové práce tuto otázku řešit, je však třeba pozorněji zacházet s přebíranými klišé (např. 1. věta na str. 13).¹ Věcně jde o problematiku, kterou Lange i jeho příznivci a kritici, jak ukazuje diplomandka v třetí části, soustřeďují do problému monologičnosti a jednosměrnosti kázání v protikladu k dialogičnosti, k otázce relevance situace a posluchače dneška a jejich metodického zapojení do procesu přípravy kázání, ve zkratce jde o souřazení otázek „wie“ a „was“. Diskuse nad Langeho homiletikou je představena výstižně na základě devíti autorů, od pozitivní reakce přes „příznivě kritickou“ po odmítavou. Až na jednu výjimku (W.Gräb) zůstala autorka u prací ze 60. a 70. let, další diskusi, resp. vliv koncepce E.Langeho nesledovala. Je zvláštní, že autorka stejnou měrou, s jakou se snaží vykreslit negativní folii k homiletice E.Langeho – dialektickou teologii – se nepokouší tematizovat a analyzovat více onu vlastní „homiletickou situaci“, kterou má Lange před očima. Jak se změnila společnost, mentalita atd., že nestačí převzaté modely a je třeba „programu obnovy“? Jaký svět má Lange před sebou? K čemu vlastně dochází v 60. letech?

¹ K.Barth byl v 60. letech velmi skeptický s ohledem na vliv „své“ teologie, spíše vidí pravou odhodlanost k obnově církve ze slova Božího v církvi katolické a protestantskou teologii vidí kráčet docela jiným směrem, a to zcela postmoderním, kde bude každý realizovat své náboženství „mit dem Zweck eines allgemeinen und endlosen >Dialoges< von hüben nach drüben, von drüben nach hüben...“ (dopis z 30.10.1968, v: K.Barth, Briefe 1961-1968, GA V/6, s. 513n).

Langeho záměrem je zdůraznit důležitost „proměnlivé“ složky zvěstování. Potvrzuje to například i P.Krusche (str. 46n). Jak však Lange uvažuje o oné „neproměnlivé“ složce? Kdy a jak tedy ono „Wozu predigen?“ konkretizuje ono „Was predigen?“, resp. co se skutečně skrývá za oním „Was“ (str. 20)? H.-D.Bastian, podle slov autorky, má za to, že „Lange pouze opouští ontologii Slova Božího, ale již ji nenahrazuje žádným jiným řešením“ (str. 51). Nebo ano?

Práce obsahuje *několik nepřesností*, které vedou možná k nesprávným závěrům:

- Definice kázání (str. 14) nepochází z „raných přednášek“ roku 1922, ale z Homiletiky, jak uvedeno v poznámce (str. 14⁴⁰). Tato Homiletika vyšla – přes Barthovy rozpaky a úpravy! – až v roce 1966, do té doby kolovaly strojopisné opisy pro potřeby studentů v Bonnu.
- „Predigtstudien“ (str. 43n) nevycházejí ve čtyřech, ale šesti řadách církevních perikop.
- Závažnější a k mylné interpretaci vedoucí je údaj, že Göttinger Predigtmeditationen vycházejí od roku 1939 a proto v roce 1947 již „byl zrod nové metody v očekávání“. Doloženo je to dokonce slovy H.J.Iwanda, resp. z redakční korespondence z GPM 3/1947 (viz 43¹²²). V roce 1939 Iwand nemohl nic založit, seděl ve vězení. GPM vznikly v roce 1946 a chtějí být odpovědí na onu kazatelskou nouzi a sterilitu, která se v protestantismu usadila. Jejich metoda vznikala (a ne že „už neodpovídala“) a Trillhaas vysvětluje, že bez práce na biblickém textu, bez dostatku času na modlitby, bez rozhovoru (= bez komunikace!) a bez otevřených očí pro současný svět (= bez vnímavosti pro homiletickou situaci), propadnou kazatelé pouhému „žvanění“ (Trillhaas v úvodu k prvnímu číslu GPM v roce 1946 – nikoli 1947 jak uvádí Chroustová). Autorka sice správně ocitovala z dopisu, který reaguje kriticky na GPM (str. 43¹²²), ale je škoda, že neocitovala již Iwandovu odpověď. Byl by to nesporně zajímavý příspěvek do diskuse o pojetí „homiletické situace“. Krátce: pokud by meditace tematizovaly situaci, vedlo by to k zákonicství. Jde o to, aby kazatel a posluchač byl postaven před rozhodnutí – ale ne primárně před situací, nýbrž před Kristem.²

Styl práce je převážně referující, autorka příliš nedává znát svůj postoj přímo, leda nepřímo: výběrem důrazů, řadou poznámek pod čarou a v závěrečných bodech (str. 61-63). Šířeji ovšem neuvažuje nad tím, proč Langeho koncepce vlastně nesplnila původní očekávání (str. 62, písm.e). Ale ani na velmi zajímavou otázku, proč Langeho koncepce nenalezla v českém prostředí širší odezvu (str. 1¹), ačkoli mohla být v lecčem blízká zastáncům „civilní interpretace“ (sr. J.Smolík, *Radost ze Slova* 171n), autorka dále odpověď nehledá. Určitě by práci oživilo alespoň jedno z Langeho kázání, u nás téměř nedostupných.

Seznam literatury vykazuje všechny relevantní prameny primární i sekundární. Je pozoruhodné, že sekundární literatury je skutečně velmi poskrovnu, teprve v posledním desetiletí vyšly snad dvě či tři monografie o Langeho homiletice a kázáních. Snad i to je důvod, proč se autorka soustředila na diskusi, která kolem Langeho projektu vznikla bezprostředně po jeho publikaci a omezuje se tedy na 70. léta. Tím ovšem zůstala na rovině poněkud dualistického vztahu mezi „co“ a „jak“ kázání a nepokusila se pozorněji začíst například do Bohrenovy pneumatologicky koncipované homiletiky, kde je tento vztah řešen

² Vztahu mezi GPM a Predigtstudien se věnuje Birgit Weyel, *Ostern als Thema der Göttinger Predigtmeditationen*, Göttingen 1999, a to srovnáním pojetí termínu „skutečnosti“ (str. 211-240). Predigtstudien m.j. reagují podle B.W. na to, že GPM sice hovoří o „Predigtnot“, spočívající v neaktuálnosti kázání, deficitu konkrétnosti etc., ale ani ji dále nezkoumají ani po metodické stránce kazatelů nijak nepomohu, jak tuto nouzi překonat. B.Weyel konstatuje, že metodické pokyny, které autoři GPM až do 90. let poskytují s ohledem na pomoc při konkretizaci kázání, se vyznačují „neurčitostí a vágností“ (216). Musí však také přiznat, že se zde skrývá jiné pojetí situace: kázání není pouze rozhovorem o situaci, ale je projevem důvěry, že Duch svatý prostřednictvím kázání, založeném v biblickém textu, vytvoří situaci novou (216⁶³).

poněkud dynamičtější. Bohren zde totiž posluchače netematizuje „až v poslední části své koncepce“ (str. 60¹⁷²; autorka se možná nechala strhnout tím, že se téma „posluchač“ objevuje jako hlavní nadpis skutečně až poslední, 5. části Homiletiky), nýbrž prakticky v samém začátku v § 8, kde je řešena otázka, která je ústředním bodem i Langeho konceptu: otázka komunikace. Kupodivu není zmíněna ani standardní monografie k problému „homiletické situace“ J.Hermelinka (*Die homiletische Situation*, Göttingen 1992), která by možná dala odpověď na návrh, který Chroustová podává v závěru své práce (str. 63, písm. g). Dobrý přehled právě této diskuse představuje také W.Engemann, *Einführung in die Homiletik*, Tübingen 2002, str. 360nn).

Po **stránce jazykové** není práce na špatné úrovni, vykazuje však řadu nedostatků. Autorka čerpá takřka výlučně z literatury německé, musela se proto utkat s komplikovanými převody do češtiny. Žel, ne vždy vítězně. Jednak ponechává i v hlavním textu celé věty v originále nepřeložené, jednak se neubrání řadě germanismů. Kvalitu práce snižují i dosti závažné chyby v podobě vynechaných a přebývajících písmen.

Rovněž **grafická úprava** je na dobré úrovni, pokud nebudeme vidět běžné nešvary počítačové sazby: nadpisy na konci minulé stránky, jednoslabičná slova a číslovky na dalším řádku jako konec odstavce (nápadné především v bibliografickém seznamu), jednopísmenné spojky a předložky na konci předchozího řádku atp.

Přes všechny výhrady se domnívám, že práce plní úkol, který si diplomandka předsevzala. Je zřejmé, že se poměrně široce seznámila s homiletickou diskusí 60. - 70. let v Německu, představila charakteristické důrazy homiletiky E.Langeho a v rámci diskuse naznačila úskalí. Správně zdůrazňuje, že Langeho homiletické texty „je třeba vnímat jako součást celého jeho myšlenkového díla“ (str. 61) a biografie a nikoli izolovaně. Že to autorka myslí vážně, ukázala jak v této práci, tak i návštěvou „Ladenkirche“ a rozhovorem s někdejšími členy. Práci lze také považovat za dobrý příspěvek k 80. výročí narození E.Langeho. Pro všechny tyto důvody **práci doporučuji k obhajobě.**

ThDr. Ladislav Beneš

V Pardubicích, 20. ledna 2007